

Predgovor

Teški topovi gruvaju na dva kontinenta, i nema mora na kojem se nije čula njihova bijesna rika, a uz uzdisanje umirućih, jauk patnika zdrobljenih uda i izmrcvarenih tjelesa rađaju se novi odnosi, nove konstelacije, novi razmjeri sila, rađa se jednom riječi nova budućnost na zemaljskoj kugli na stoljeća.

Nuz krvavu igru na razbojištima svi najbolji sinovi zaraćenih naroda naprežu sve svoje umne sile ne samo da podupru državu u ratnome poslu, nego da pomognu budućnosti u njezinim babinjama da rodi nove prilike i odnose koji će nakon toga rata nastati. Idite u Beč i Peštu, pak ćete vidjeti izloge krcate i brošura i znanstvenih djela iz druge pole 1914. i iz 1915., u kojima se pertraktiraju¹ nove mogućnosti i osvjetljaju nove nastajuće ideje, u kojima narodne i socijalne skupine formuliraju svoja stajališta i svoje zahtjeve nakon toga rata.

A u Hrvatskoj? Ništa od toga!

Naša mladež gine hrpimice na bojištima, kao vazda herojskim prezirom smrti. Hrvati stječu pobjedu za pobjedom, ostavljajući za sobom strašan trag hrvatskih lješina i ranjenika. Čak i velika javnost, koja nas nije razmazila svojom pozornošću i pravednim prosuđivanjem naših djela, ostala je zapanjena nad junastvom Hrvata i priznanje stalo je probijati koli iz službenih izvjava toli i iz novinskih vijesti.

¹ pertraktirati (lat.) — temeljito raspravljati

A kod kuće u domovini? Gluha tišina, mrtvi muk. Ništa se ne čuje — ništa se ne miče. Jedan dio ne misli ništa, drugi dio misli što novine pišu, a treći misli drugačije nego što novine pišu, ali nema petlje da s mislima na svjetlo izađe.

Svemu mišljenju manjka nutarnja snaga, manjka mu sukladnost sa zbiljom, manjka realna podloga, fali mu nutarnja dosljednost, fali snaga uvjerenja, fali mu sve što bi tomu mišljenju trebalo da se mogne snažno ispoljiti i potegnuti narod za sobom.

Događaji pako se razvijaju, velike odluke dozrijevaju, približuje se moment likvidacije toga strašnoga rata, svi će se zainteresirati prijaviti kod razdiobe s gotovim planovima, oboružani uvjerenjima i argumentima, s čitavim arsenalom misaonog oružja, samo mi Hrvati, kao obično, ostat ćemo nespremni, nepripravni i onda kad bi trebali da naši najbolji sinovi stoje spremni u zboru naroda u Monarhiji,² počet ćemo se prepirati o prvotnim pitanjima što i kako nam je zahtijevati.

Staro prokletstvo Hrvata, manjkava priprava političkih akcija, osujetit će i najskromnije naše uspjehe.

I mjesto da umno oboružani tražimo zasluženu nagradu za naše besprimjerne žrtve, nespremni i dezorijentirani pružit ćemo ruke kao prosjaci: »da nam se što dade«. Naravski, naša nespretnost i nespremnost brzo će se zamijetiti, naši brojni neprijatelji svaku će našu pogrešku izrabiti, a mi ćemo kao obično ostati praznih ruku i kriviti sve i sva za našu nedaću. Samo nitko neće htjeti priznati da smo u prvom redu sami krivi svome neuspjehu.

Ova brošura uzela si je za zadaću da potakne hrvatski narod da prione tome poslu, da se temeljito spremi za nastajnu likvidaciju, da valjanom spremom osigura uspjeh.

Kazat će mnogi: nije tome još vrijeme. Primjeri naših susjeda pokazuju nam da nije prerano. Ako nije prekasno, prerano sigurno nije. Kao što svaki posao, tako kristalizacija zajedničkih ideja, stvaranje organizacija, za njihovu provedbu treba vreme-

² Monarhija — Austro-Ugarska Monarhija

na. S toga gledišta polazeći, nikada nije prerano započeti posao. A i konture budućega uspjeha rata već su vidljive. Temeljne promjene ne mogu se doduše isključiti, ali nisu vjerojatne. Prema tome ima već prilična osnovka za stvaranje zaključaka.

Pitat će se nadalje tko je taj anonimni pisac i odakle mu legitimacija za ovaj važni posao.

Ovu legitimaciju crpi pisac iz svoje nutrine, iz svoga patriotizma, koji mu neće poreći nitko tko bez predrasuda ovu knjigu pročita, i iz dubokoga uvjerenja da su njegove misli ispravne. Ovo uvjerenje nije nastalo od danas ili od jučer nego je plod mnogogodišnjeg razmišljanja, čitanja i učenja. Samosvijest pako za ovako težak i odgovornosti pun posao, kao što je pisanje ove brošure, našao je pisac u činjenici da je ovaj strašni rat ne samo previdio nego se i u detaljnim peripetijama njegovim nije prevario, i da po dosadanjim uspjesima njegovim nije morao promijeniti nijednu od svojih misli i uvjerenja nego je mogao ostati sam sebi i svojem uvjerenju vjeran i dosljedan.

U ožujku 1915.